

Anglický spisovatel, kritik a učitel Sir Kingsley William Amis se narodil 16. dubna 1922 v Clapham, jižním Londýně. Je autorem více než dvaceti románů, šesti básnických sbírek, povídek, rozhlasových a televizních scénářů, literárních studií a kritik. Studoval v Londýně na City of London School a od dubna 1941 na St. John's College v Oxfordu. Jelikož vypukla druhá světová válka, studia musel přerušit a během války sloužil v hodnosti poručíka v britské armádě. Po válce studium na Oxfordu dokončil. V letech 1949–1963 vyučoval angličtinu na univerzitách ve Velké Británii a USA.

V roce 1946 se Amis seznámil s anglickou spisovatelkou Hilary Ann Bardwell, vzali se o dva roky později. V roce 1948 se jim narodil syn Philip, v roce 1949 syn Martin (též spisovatel a literární kritik) a roku 1954 dcera Sally. V roce 1963 přišla Hilary na Amisovu aféru se spisovatelkou Elizabeth Jane Howard. V srpnu se manželé rozešli a Amis žil spolu s Elizabeth Howard. Po rozvodu v roce 1965 se s ní ještě téhož roku oženil, manželství vydrželo do roku 1983.

Svou spisovatelskou kariéru Amis zahájil jako básník, ale básnická tvorba tvořila jen nepatrnou část jeho literárního díla (jako básník bývá řazen k představitelům „Movement“). Během své tvůrčí dráhy vystřídal celou řadu žánrů, převahu ovšem mají satirické komedie. Počátek jeho prozaické tvorby je spojen s generací „rozhněvaných mladých mužů“ (J. Braine, J. Wain). Jak se u literárních skupin a směrů často stává, ani tato skupina nevznikla z vůle autorů samých, ale z pera literárních kritiků. Podle Amisova tvrzení *„žádná skupina, škola ani hnutí rozhněvaných mladých mužů nikdy neexistovaly. Literární hnutí či směr je totiž v Anglii dost vzácným zjevem a v oblasti románu se nevyskytuje vůbec, protože každý anglický spisovatel vystupuje zásadně jako jednotlivec.“* Jak to s těmi mladými rozhněvanými muži doopravdy bylo: *„Zprvu několik mladých spisovatelů, z nichž někteří se sice znali, jinak však byli zcela nezávislí, vydalo romány s určitými společnými rysy. Říká-li se, že házeli kamením po britských vládnoucích vrstvách, je nutno dodat, že kamením házeli pouze na docela osobní cíle. Potom si novináři, pro něž je vždycky snadnější spisovatele zařadit do nějaké kategorie, než ho ocenit a zvážit jeho osobnost, vymysleli neexistující hnutí. A konečně tuto kategorii převzala naladěná kritika. Předem si označila autory jako rozhněvané mladé muže a pak odsuzovala jejich díla za to, že prý v nich protest nezní dost silně.“*

Satirické romány Kingsleyho Amise jsou psány perem ostře nabroušeným, jazykem vtípným a kousavým. Ovšem téměř vždy se pod drsně ironickým povrchem skrývá autorovo pochopení pro lidské slabosti, pro bolest a strach. Hrdinové jeho románů nechtějí změnit svět, zprvu kritizují způsob života středních vrstev, později jej chápou jako nevyhnutelný, snaží se přizpůsobit společenským zvyklostem a nakonec rádi splynou s davem. Častým zdrojem komiky je sex, líčený bez jakýchkoli emocí a velmi často končící fiaskem. Romány z pozdější doby jsou sice dovedně napsané, postrádají

však kvalitu prvních knih. Myšlenková závažnost je nahrazena agresivitou a komedie se často mění ve frašku.

Na literární scénu Amis vstoupil humorným románem *Šťastný Jim* (1954), který je pokládán za zakladatelské dílo tzv. „univerzitního románu“. Když v roce 1954 vyšla kniha ve Velké Británii poprvé, stala se bestsellerem doslova přes noc a dočkala se během čtyř let dvaceti vydání i filmového přepisu. Román je o mladém vysokoškolském profesorovi Jimu Dixonovi, který se nechová podle zvyků a konzervativních požadavků, čímž způsobuje rozruch na celé univerzitě. Když se Jim prvně objevuje, nedá se zrovna říci, že by byl šťastný, protože má velké problémy se svou kariérou a navíc ještě s jednou neodbytnou kolegyní. Má také přímo fatální sklon dopouštět se nejfantastičtějších přestupků proti pravidlům dobrého chování. Svými provokativními kejklířskými kousky dává nepokrytě najevo, jak je mu bezduchost a zkostnatělost univerzitního prostředí protivná, a čelí jimi všem projevům přetvářky a hlouposti v pracovních i ryze osobních vztazích. Je to zkrátka jakýsi rozhněvaný mladý muž v komickém vydání, procházející fraškovitě groteskními situacemi, které vrcholí, když má proslovit veřejnou přednášku. Protože na úspěchu přednášky závisí jeho povýšení, posilňuje se whisky, silně přebere a svým vystoupením zesměšní a smrtelně urazí všechny důstojné hodnostáře z univerzity i z městské radnice. Dostane vyhazov, ale hned nato získává výhodné místo u excentrického londýnského milionáře. Hlavně však získává srdce milionářovy neteře, do které se beznadějně zamiloval. „*Spisovatel si někdy sám není dobře vědom, co vytvořil, dokud ho na to neupozorní,*“ prohlásil Amis v jednom z rozhovorů. „*Ve Šťastném Jimovi jsem se především pokoušel vylíčit život a prostředí, které jsem znal. Myslel jsem si, že to, o čem píšu, je obecně známé – a zatím jsem prý objevil úplně nový typ Angličana. Myslím, že tohle by mělo být jednou z hlavních funkcí kritiky: upozornit na objevnost prvků, na něž se autor sám třeba ani nesoustředil.*“

Příběh o radostech i strastech londýnského novináře, který, ač nerad, jede i s rodinou na „pracovní“ dovolenou do Portugalska, přináší román *Mně se tu líbí* (1958). Ústřední postavou je Garnet Bowen, jenž pracuje jako žurnalista a lektor v jednom londýnském nakladatelství. Je ženatý, má tři děti, miluje britské pivo a zrovna neoplývá sympatiemi k neanglicky mluvícím zemím. Jeho hezká žena Barbara je naopak velkou vyznavačkou exotiky. A protože je léto, tedy čas dovolených, Garnet ví, že tento problém bude muset nějak vyřešit. Rozhodování mu usnadní zaměstnavatel, který ho pošle do Portugalska. Zde má Garnet napsat několik cestopisných článků a navíc má na zakázku svého nakladatele sepsat divadelní hru. Portugalsko se tak stane kompromisem i pro to, aby mohl vyhovět manželčině touze po zvláštních turistických zážitcích. Během této ne zcela běžné dovolené Garnet zažije řadu veselých, místy až groteskních situací i pohrom, v nichž se může turista ocitnout díky lákadlům exotické ciziny.

Amisův kousavý humor se objevuje také v románu *Tlustý Angličan* (1963). Otlý Roger Micheldene, nakladatelský odborník, přijíždí do Států hledat nové tituly a ohromovat tamní univerzitní

kampusy jiskřivým intelektem. S lehkým pohrdáním shlíží nejen na své americké známé, s nimiž ho svádí dohromady nekonečný rej večírků, večerí a slavnostních příležitostí, ale i na svou práci a literaturu vůbec. Jediným člověkem, jenž prochází jeho sítím vybíravosti, je krásná (a vdaná) Helena. Do detailů promyšlený plán na její odloučení od manžela komplikuje Rogerovi jeho americký protihráč, agresivní mladík Irving Macher.

Skupina mužů v nejlepších letech ze středních a vyšších vrstev se v Amisově románu *Egyptologové* (1965) rozhodne založit Metropolitní egyptskou společnost. Pravidelně se scházejí, údajně za účelem schůzí, přednášek, seminářů a podobných aktivit. Ve skutečnosti si však alespoň jednou týdně dopřávají absolutní volnosti a tento čas tráví zcela dle svých představ. K oklamání manželek slouží pečlivě vybudovaná organizačně-záchytná síť, životní dílo a pýcha „egyptologického“ tajemníka, jež je schopna v podobě směrnic a oběžníků řešit i ty sebenepředvídanější případy. Vše probíhá k naprosté spokojenosti členů a vlastně i jejich lepších polovic. Pak se ale začnou hromadit menší i větší komplikace rozličných povah a vše i přes tajemníkovu krasobruslařskou zručnost nevyhnutelně spěje ke katastrofě.

Román *Chci to hned* (1968) sleduje osudy muže, který se připlete do snobské společnosti kvůli své lásce k dívce, jež trpí sexuálními problémy. Kniha končí působivě v televizním studiu.

Satirický román *U Zeleného muže* (1969) je psychologickou studií alkoholika se sexuální deviací, ale i duchařskou historkou. Hlavní postavou je Maurice Allington, stárnoucí majitel hostince U Zeleného muže, který má kromě pevného přátelství s láhví whisky i bujně milostné vztahy nejen s manželkou, ale i s milenkou, již chce zapojit do společných sexuálních hrátek. Na scénu však vstupuje zlovolný dr. Underhill a jeho vraždící mechanický stroj, „zelený muž“. Dr. Underhill, temná postava z minulých staletí, dřívější majitel domu, probouzí v obou hrdinových ženách ty nejhorší sklony a nevídaným způsobem komplikuje hostinskému jeho jinak poklidný život. Podle této bizarní sexuální komedie byl natočen úspěšný televizní seriál.

V sedmdesátých letech ztrácí ironie Kingsleyho Amise sociálně kritický náboj a mění se v ironii poněkud zahořklou, místy až krutou. Kritika autorovi vytýká misogynství a konzervativní postoje, přestože čtenáři nadále jeho knihy rádi čtou. Do tohoto období spadá vedle románů *Ending up* (*Tím končíme*, 1974), *Stanley and the Women* (*Stanley a ženy*, 1984) a *Přeměna* (1976) hlavně román *Jakeův problém* (1978). V něm se Amis pokusil navázat na svůj literární úspěch se *Šťastným Jimem*. Podobně jako Jim Dixon i Jake Richardson je hlavní postavou satirického románu z univerzitního prostředí, ovšem čtvrtstoletí, které dělí Jakea od Jima, způsobilo značnou proměnu amisovského hrdiny. Ne zrovna šťastný Jake je rychle stárnoucí profesor historie na Oxfordské univerzitě, kam několikrát týdně dojíždí z Londýna. Nemá žádné iluze ani o své vědecké či pedagogické činnosti, ani (což ho sužuje nejvíc) o svých erotických možnostech. Jeho potěšení se pomalu, ale jistě scvrkávají na dobrou láhev vína a klidné posezení u televize. Amisův román líčí Jakeův heroický pokus obnovit

někdejší erotickou vitalitu, kdysi zřejmě nikoli zanedbatelnou, a končí definitivním fiaskem všech nejmodernějších psychotherapeutických metod, které na Jakeovi vyzkoušeli psychiatři a sexuologové.

*Stáří partáci* (1986), román o bývalé studentské partě ze smyšleného jihowaleského městečka, jsou moudrým, jasnozřivým pohledem na lidi, kteří se na prahu stáří musí vyrovnat s některými nepříjemnými stránkami života. S tím, že je začíná zrazovat jejich tělo, že v jejich manželství lásku vystřídal letitý zvyk, a nakonec i se svou minulostí. Do jejich poklidného života totiž vtrhne Alun Weaver se svou manželkou Rhiannon, slavný waleský rodák a žena, která kdysi byla hvězdou studentské party.

Stylisticky brilantní a myšlenkově bohatý příběh románu *Šťastná Anna* (1994) zachycuje momenty z běžného života osamělého, ne již mladého intelektuála Richarda Vaiseyho. Když jednotvárný život stárnoucího rusisty, učitele v londýnském Ústavu slovanských studií a vcelku flegmatického chotě bohaté semetriky, naruší vpád ruské básnířky Anny, začíná pro Richarda typicky amisovská série nezapomenutelně trapných příhod. Richardovo milostné vzplanutí k živočišné Rusce neznamena pro úctyhodného profesora jen výčitky svědomí z nevěry, ale především bolestné hledání východiska z problému etického rázu. Jde o dilema muže, pro něhož jsou hodnoty jako odpovědnost, upřímnost a čest stěžejními pilíři existence.

Knih *Obojí dělat nemůžeš* (1994) je částečně biografickou společenskou komedií o sexuálním a morálním vědomí Británie ve čtyřicátých a padesátých letech. Mladý protagonista románu Robin Davies je nejen bystrým pozorovatelem, ale i energickým a poněkud egocentrickým hercem v životním dramatu, jež ho ze střední školy zavede na studia do Oxfordu a posléze k akademické kariéře. Než mu vstoupí do cesty láska a smrt, podstoupí Robin veškeré iniciační obřady, jako je mladistvá vzpoura, náruživost sexu, poznávání sebe sama.

Nostalgický román *Životopiscův knír* (1995) vyšel krátce před Amisovou smrtí. Míří proti konfliktu vyššího středního stavu s nižším středním stavem, který narůstá v prezíravém vztahu nadutého a autorsky nečinného romanopisce Fanea k mladšímu žurnalistovi Scottu-Thompsonovi, jenž píše jeho kritickou biografii. Stařík je posedlý touhou proniknout mezi horních deset tisíc, kde však o něho nikdo nestojí. S plnou pusou slušnosti se velkopansky vymezuje vůči člověku stojícímu o stupeň níže a nenávistně koriguje jeho výslovnost, jež má v anglickém kulturním prostředí stejně předsudečný význam jako v Americe značka oblečení. Následkem častých inspekcí do Faneaova života zažívá novinář milostnou avantýru (protože choť portrétovaného se rozhodne dočasně přiblížit „nekompatibilním“ masám i fyzicky), zatímco novinářova přítelkyně proniká až do aristokratických kruhů.

V celém Amisově díle lze najít jednu důležitou konstantu: od *Šťastného Jima* až po svou poslední prózu Amis vždy velmi účinně pranýřoval jakoukoli neupřímnost a jakoukoli frázi. Zůstal významným spisovatelem, jehož tématem je lidská komedie. V roce 1990 byl pasován na rytíře.

V posledních letech svého života žil v domě spolu se svou první manželkou Hilary Ann Bardwell a jejím třetím manželem, Alastaiem Boydem, 7. baronem z Kilmarnocku. V srpnu 1995 prodělal Amis mrtvici. Zotavil se a vypadalo to, že by mohl být opět v pořádku. Jeho stav se ovšem záhy zhoršil, byl proto převezen zpět do londýnské nemocnice St. Pancras, kde 22. 10. 1995 zemřel.

(Zpracovala: Jana Bednářová)